

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו שבת פרשת בלק תשע"ז לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תתקפ"ח

בסעודה שלישית

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויען - לאק שעלדריק

ונוכל ללמוד מזה מוסר השכל איך חשוב לפני ה' מדת הצניעות, שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, ועבור שאמו של עמון התנהגה בדיבור של צניעות, זכתה לשכר אשר מאות שנה אחריה לא יתגרו ישראל בהם שום גירוי. ונוכל ללמוד מזה גודל השכר של ישראל שכל מעשיהם הם בצניעות, הן בדיבור והן במעשה, וכמו שמצינו בפרשה זו, וירא את ישראל שוכן לשבטיו, וברש"י ראה שאין פתחיהן מכוונין זה כנגד זה, שלא יציץ לתוך אוהל חבירו (בבא בתרא ס.), ואמר מה טובו אהליך יעקב. וכן בין אדם למקום נאמר (בהפטרות פרשתנו), מה ה' דורש ממך וגו', והצנע לכת עם אלקיך (מיכה ו-ה).

*

והנה אמר בלק לבלעם, מה עשית לי, לקוב אויבי לקחתיך, והנה ברכת ברך (כג-יא). ויש להבין כפל הלשון 'ברכת ברך'. ושוב אמר בלעם אליו, הנה ברך לקחתי, וברך ולא אשיבנה (כג-ב). וברש"י הוא ברך אותם, ואני לא אשיב את ברכתו ע"כ. ונראה דהנה בתרגום יונתן (כד-ה, לא-ח) מבואר דבלעם זה לבן ע"ש. והרי לבן בירך כבר את רבקה, אחותנו את היי לאלפי רבבה, וירש זרעך את שער שונאיו (בראשית כד-ט), ונתקיימה בהם ברכתו, כי כסה את עין הארץ, וממנה יודע כי את אשר תברך מבורך. ועל כן שלח אחריו להחזיר את ברכתו ולקללם, שהרי הפה שאסר הוא הפה שהתיר, ולכה נא ארה לי את העם הזה. ובסופו לא רק שלא קללם אלא הוסיף עליהם ברכה על ברכתו. ועל כן התרעם עליו בלק, לקוב אויבי לקחתיך והנה 'ברכת ברך', ברכת אותם כבר מתחלה, ועתה הוספת על זה עוד ברכה. והשיב לו בלעם, 'וברך ולא אשיבנה', לא אוכל להשיב מה שברכתי אותם, וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד.

*

והנה בתחלת הליכתו אמר לו ה', לא תלך עמם, לא תאור את העם, כי ברוך הוא (כב-יב). וברש"י אמר לו לא תאור את העם, אמר לו אם כן אברכם, אמר לו אינם צריכין לברכתך כי ברוך הוא, משל אומרים לצרעה לא מדובשיך ולא מעוקצין (תנחומא ה) ע"כ. וזה פלא שהרוצה לקלל, יתהפך פתאום כחומר חותם לומר, אם כן אברכם. ועוד יש להבין, שאחר זה אמר לו ה', אם לקרוא לך באו האנשים קום לך אתם, ואך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה (כב-ב). למה הוצרך ה' לסיים לו,

ויגר מואב מפני העם כי רב הוא, ויקץ מואב מפני בני ישראל (כב-ג). ויש לדקדק שהתחיל מפני 'העם', וסיים מפני 'בני ישראל', ולמה שינה לשונו. ונראה דלכאורה יש להבין למה נתיירא מואב, הלא הכתוב אומר (לעיל כא-כד) במלחמת סיחון, כי עז גבול בני עמון, וברש"י מהו חזקו, התראתו של הקב"ה, שאמר להם, אל תצורם ואל תתגר בם וגו' (דברים ב-ט) ע"כ. וציווי זה היה גם כנגד מואב, כמו שנאמר (שם ב-ט) אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה.

אמנם ברש"י (שם) כתוב, שלא אסר להם על מואב אלא מלחמה, אבל מיראים היו אותם, ונראים להם כשהם מזויינים, לפיכך כתיב ויגר מואב מפני העם, שהיו שוללים ובוזזים אותם. אבל בבני עמון נאמר ואל תתגר בם, שום גרוי, בשכר צניעות אמם שלא פרסמה על אביה כמו שעשתה הבכירה שקראה שם בנה מואב (בבא קמא לח:) ע"כ. וכן מבואר ברש"י (להלן לא-ב) נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים, ולא מאת המואבים, שהמואבים נכנסו לדבר מחמת יראה, שהיו יראים מהם שיהיו שוללים אותם, שלא נאמר אלא אל תתגר בם מלחמה. אבל מדינים נתעברו על ריב לא להם ע"כ. וכן מבואר בדעת זקנים לבעלי תוספות, שאמרו עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו (כב-ד), ולהכי נקט לשון לחיכה. אבל שלא יהרגום לא היו יראים, שכבר הזהיר הקב"ה אל תצר את מואב ע"כ. נויש להעיר איך הותר להם לשלול ולבוז, הא גול עכו"ם אסור מן התורה (בבא קמא קיג). ולכאורה יהיה מזה ראייה לדעת המהרש"ל (הובא בש"ך ח"ימ סימן שנט סק"ב) דאינו אלא מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא היא ע"ש].

ומעתה כיון שהיו ישראל שוללים ובוזזים נכסיהם, הרי מצינו בדין מחתרת, שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין ממונו בפניו ושותק (רש"י שמות כב-א), ואם כן בסופו יצא עם מואב לריב עם ישראל, ואז יהיו מותרים ישראל לצאת עמם למלחמה, כי האיסור הוא רק אל תתגר בם מלחמה, שישאל יתגרו עמם למלחמה, אבל לא כאשר הם מתחילין (וכמבואר ברמב"ן דברים כג-ו). וזהו שאמר ויגר מואב מפני 'העם', היינו העם שלו, 'כי רב הוא', שהם יצאו לריב ומריבה עם ישראל על מה שהם בוזזים ושוללים, ואז ילחכו הקהל את כל סביבותינו כלחוך השור, ולכן ויקץ מואב מפני בני ישראל.

שסופו יהיה שרק אשר אדבר אליך אותו תעשה, הלא די להראותו זאת בשעה שיפתח את פיו לקללם.

ונראה כי עוד סיבה היה ללבן למנוע ללכת לקלל את ישראל, דמצינו כשנפרד ממנו יעקב, אמר, עתה לכה נכרתה ברית אני ואתה וגו', ויקחו אבנים ויעשו גל, ויקרא לו לבן יגר שהדותא ויעקב קרא לו גלעד וגו', עד הגל הזה, אם לא אעבור אליך את הגל הזה וגו' לרעה (בראשית לא-מד). הרי שנשבע שלא יעבור הגל לעשות רע לישראל. ובאמת נענש על זה, וכמבואר במדרש (תנחומא ויצא יג) ותלחץ רגל בלעם אל הקיר (כב-כד), הגל היא הקיר, לפי שעבר בלעם את השבועה שנשבע ליעקב, ובלעם זה לבן שנאמר ארמי אובד אבי (דברים כו-ה), ועל שביקש ללכות ישראל נקרא ארמי, ולכן נפרע הקיר ממנו, לפי שהוא העד על השבועה, כדכתיב (שם יז-יז) יד העדים תהיה בו בראשונה ע"כ.

וראיתי לפרש דלכן קראו לבן בלשון תרגום יגר שהדותא; כי אותו רשע הבין מה יארע לו כשיעבור הגל לרעה, והרי אמרו חז"ל (שבת יב) דאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמית, על כן הסתיר הברית בלשון ארמי, כדי שלא יכירו המלאכים במעשיו, והמלאך לא יוכל להענישו. ולכן קרא לו יעקב גלעד, בלשון הקודש, כדי שהמלאכים יבינו ויוכלו להפרע ממנו על זה. ונרמז במה שקראו יגר שהדותא, כי רצה להסתיר בזה שלא יענש בעת ישלח אליו בלק, כאשר יגר' מואב מפני העם].

ומעתה אתי שפיר, שכשהסכים ה' עמו קום לך אתם, אמר לו תיכף, ואך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה, דאם לא כן איך יצוהו ה' ללכת, כאשר יש עליו על זה איסור שבועה, על כן אמר לו שרק מה שאדבר אליך אותו תעשה, וכיון שאתה הולך לדבר רק מה שאשים בפיר, אם כן אין זה לרעה, אלא הליכה לברכה, ואין כאן איסור שבועה. והא דנלחץ רגלו, הוא רק להורות לו ולהזכירו שאסור לו לקללם גם מדנפשיה, שקיבל עליו שלא יעבור הגל לרעה.

ובזה יובן מה שאמר בלעם לה', אם כן אברכם, כי הנה ה' מנע הליכתו ואמר לו לא תלך עמיהם לא תאור את העם, ובפשוטו חשב בלעם שמה שה' מונע אותו מלילך, הוא משום שכבר נשבע שלא יעבור את הגל לרעה, ואיך יעבור על שבועתו, ולכן לא תלך עמיהם ולא תאור את העם. על כן עלה בדעת בלעם להערים, שילך כעת לברכם, ולא יעבור את הגל לרעה אלא לברכה, וכאשר יהיה כבר שם אז אחר הברכה יקללם, ואין בהליכה ההוא העברת ברית. ולא איכפת ליה לברכם תחילה, שהרי בלאו הכי ברכם כבר, ועתה יבטל בקללתו השתי הברכות יחד. ועל כן אמר לו ה' שגם לברך לא ילך, ומשל למה הדבר דומה לצרעה, שגם כאשר רוצה ליתן דבש, אומרם לו לא מדובשך ולא מעוקצין, שחושש שאחר נתינת הדבש יבוא לעוקצו. וכמו כן בלעם רוצה לברכם, כדי שיוכל ללכת למואב בהיתר, ואחר כך יוכל לקללם.

*

והנה עמו ומואב נתקרבו מתחלה ביתר שאת מכל האומות, אשר עליהם נצטוו ישראל, אל תצורם ואל תתגר בם מלחמה, אמנם מפרשה זו ואילך נתרחקו יותר מכל האומות, וכמו שנאמר (דברים כג-ד) לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה', גם דור עשירי לא יבא להם בקהל ה' עד עולם, על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים, ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים לקללך ע"כ. והיינו

שגם אחר שיתגיירו אינם רשאים לישא ישראלית, ולהתערב עם הכלל ישראל.

ומבואר ברמב"ן (שם) כי הכתוב הרחיק שני האחים האלה, שהיו גמולי חסד מאברהם, שהציל אביהם ואמם מן החרב והשבוי (בראשית יד-טז), ובזכותו שלחם השם מתוך ההפכה (שם יט-כט), והיו חייבין לעשות טובה עם ישראל, והם עשו עמהם רעה. האחד שכר עליו בלעם בן בעור והם המואבים, והאחד לא קדם אותו בלחם ובמים כאשר קרבו למולו ע"ש. הרי לנו עד כמה החטא גורם שעבור שהיו כפויי טובה, הם נתרחקו מהכלל ישראל לעולם.

אמנם למעשה נענש מואב יותר מעמון, וכמו שיבואר, דהנה הכתוב סיים שם, לא תדרוש שלומם וטובתם כל ימך לעולם (כג-ז). וכתוב בחתם סופר (שם צו) דהאי 'לעולם' מיותר, ונראה דעל מואב קאי, דאיתא בתוספות (מגילה יב) דעמון נתבלבל על ידי סנחריב שבלבל כל העולם, ועל ידי זה הותרו גרי עמונים בקהל, מה שאין כן מואב לא נתבלבל, ויתבי בדוכתא כחמרא על דורדייה ע"ש, והיה זה עונש למואב, שעל ידי זה לא הותרו בקהל לעולם אפילו אחר סנחריב ונבוכדנצר. והיינו כל ימך 'לעולם' שמואב לא יתבלבל, וישארו אסורים לבוא בקהל ה' לעולם ע"ש. הרי דמעמון יתכן כהיום שיתגלגל שיבוא בקהל, כיון שנתבלבלו, אבל מואב לא יתערבו בישראל לעולם.

והטעם שמואב נענש יותר, משום שחטאו היה ששכר את בלעם לקללך, וזה חמור יותר מעונשו של עמון שלא קידם בלחם ובמים. ונראה דזהו על דרך שמצינו, מכה אביו ואמו מות יומת, ומקלל אביו ואמו מות יומת (שמות כא-טו), ואיתא במשנה (סנהדרין פה) זה חומר במקלל מבמכה, שהמקלל לאחר מיתה חייב, והמכה לאחר מיתה פטור ע"כ. ומבואר במאירי שם הטעם, כי הכאה היא בהגוף, ואחר מיתה אינה אלא כמכה עפר, אבל קללה מגיעה לנפש, שהיא נשאת נצחית ע"ש. (וכן הוא בספר חסידים סימן תקעו). ולכן עמון שציער אותם בגופם, לא נענשו כל כך כמו מואב שרצה לפגוע גם בנפשם.

ולמדום אנו מזה איך צריכין להזהר בדיבור בסור מרע, שלא לקלל, ולא לפתוח פה לשטן, ומואב נענש עבור שכר עליך את בלעם לקללך, ואם כי במעשה לא הוציאה לפועל, ולא אבה ה' לשמוע אל בלעם, ויהפוך לך את הקללה לברכה, מכל מקום גם על המחשבה שרצה לעשות כן נענש.

ולעומת זה מדה טובה מרובה, לעבוד את ה' בדיבור פה, לקיים והגית בו יומם ולילה, לא לבטל מלימוד התורה אפילו שעה אחת. וכמו כן להרבות בתפלה על התעלותו, כי רק זהו כחן של ישראל, וכמבואר ברש"י בפרשתנו, ויאמר מואב אל זקני מדין (כב-ד) מה ראה מואב ליטול עצה ממדין, כיון שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם, אמרו מנהיגם של אלו במדין נתגדל, נשאל מהם מה מדתו. אמרו לו אין כחו אלא בפיו. אמרו אף אנו נבא עליהם באדם שכוחו בפיו (תנחומא א) ע"כ. וכל זה נוכל ללמוד מעמון ומואב, שעבור שיחה נאה של צניעות מאמה של עמון, לא קיפח ה' שכרה, וצוה אל תתגר בם. וכנגד זה בשיחה מגונה של מואב לקלל את ישראל, נענשו לעולמי עד שלא יבואו בקהל ה'. ובפרט בימים הללו שאנו מתאבלים על חורבן בית אלקינו, שאמרו חז"ל (יומא ט) שחרבה בשביל שהיו אוכלין ושותין זה עם זה, ודוקרין זה את זה בחרבות שבלשונם ע"ש. ונזכה שיתהפכו הימים לששון ולשמחה בביאת בן דוד במהרה בימינו.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מנה"ר ר' מנחם מנדל פרידמאן שליט"א ר"מ בשיבתנו הק' לרגל השמחה השחיה כמעטו בהרכס בני לעול התורה והמצות	מנה"ר ר' ישראל אשר פראמאויטש הי"ו כאירוס בתו למול טוב	מנה"ר ר' אליעזר זוסיא ברוין הי"ו בהולדת בתו למול טוב	מנה"ר ר' יונה זינגער הי"ו בהולדת בתו למול טוב	מנה"ר ר' אברהם וועקסלער הי"ו בהולדת בנו למול טוב	מנה"ר ר' חיים מאיר פראמאויטש הי"ו בתגלחת בנו למול טוב
---	--	---	--	---	--